

UNIVERSITATEA CONSTANTIN BRANCUȘI

FACULTATEA: ȘTIINȚE JURIDICE

SPECIALIZAREA: DREPT

ÎNCEPUTURI ALE LOGICII ROMÂNEȘTI

Autor: Petre Lucaciu

STUDENT: MELINTE CĂTĂLINA GEORGIANA

ANUL: I

GRUPA: 312 A

UN MANUAL SLAVON DE LOGICĂ

Fondul de manuscrise slave din secolele XIII-XIX al Academiei Republicii socialiste Române cuprinde, între altele, scrieri de filozofie antică și medievală, printre care un însemnat număr de texte de logică. Prin depozitele și bibliotecile principale din țara noastră se mai găsesc, desigur, și *alte manuscrise slave având conținut filozofic*. Va trebuie să ne întreprăm atenția și spre acele manuscrise slave care s-au copiat în țările române și care se găsesc prin numeroase arhive și biblioteci în aproape toată Europa.

În manuscrisul slavon nr. 72 alcătuit din 28 de caiete, fiecare din câte 8 foi de pergament, din Biblioteca Academiei, datând din secolul al-XIV-lea, se află inclus și un scurt tratat de logică. Aceasta pare să fie cel mai vechi text cu un astfel de conținut care a ajuns până la noi. Examinarea lui mai de aproape ne va îngădui să ne facem o imagine mai clară și mai adecvată despre filozofia și logica pe care le-au cultivat cărturarii români de orientare slavonă în perioada constituirii și consolidării statelor feudale românești de sine stătătoare.

Poate că tocmai acest caracter de „manual”, iar nu cercetare originală, a făcut pe istoricii culturii române să lase la o parte examinarea unora dintre aceste scrieri, precum și a rolului lor în ansamblul preocupărilor filozofico-teoretice din cultura română în veșmânt slavon.

Cercetarea atentă a manuscrisului slavon de logică demonstrează lipsa de temei a acestei lipse de interes susținut privind studierea acestor manuscrise. Relevând orientarea raționalistă a preocupărilor de logică prezente în acest manuscris, autorul cărții schițează câteva idei interesante și originale despre contextul ideologic al secolului al-XIV-lea românesc.

Lucrarea de față este rezultatul activității întreprinse de cercetătorii Institutului de Filosofie și Psihologie "C. Radulescu-Motru" al Academiei Române în colaborare cu specialiști în domeniul logicii de la instituții universitare și culturale de prestigiu din România. Scopul elaborării prezentei Istorie a logicii românești a fost de a înfățișa publicului interesat contribuțiile logicienilor români la dezvoltarea disciplinei, începând de la primele scrieri care s-au pastrat și până azi.

Lucrarea slavă păstrează în întregime caracterul nominalist, formal și teoretic al logicii damaschiene. Acest lucru l-am putut observa prin reducățiile și adaosurile ce le cuprinde, scrierea slavă accentuează caracterul mistic al logicii: ființele își au începutul, numele și mișcarea de la Dumnezeu; părinții bisericii au înlăturat „certurile” filozofilor „cei vechi”, stabilind soluțiile logico-filozofice în funcție de dogmele creștine. În această concepție substanța singură, în înțelesul de totalitate a ipostazelor, are existență naturală, iar esența este la Dumnezeu.

Scopul lui Aristotel și al adepților săi, fie păgâni, fie creștini, era de a lua în stăpânire formele gândirii, de a face cunoscute criteriile prin care să poată determina cazurile în care gândirea este corectă și când anume ea nu este corectă. Unui scop similar îi este destinată și lucrarea slavonă. Totuși aici se impune un corelativ important: autorul slav nu se ocupă de *cercetarea și elaborarea formelor gândirii*, ci se mulțumește să înfățișeze pe scurt *rezultate deja stabilite* prin cercetare.

Este admis că la Aristotel logica nu poate fi privită ca având un caracter dominant psihologist, deși soluționează și unele momente de psihologia cunoașterii, mai ales în *Analitice* și în *Despre interpretare*, mai puțin în *Categorii*. În schimb, ea prezintă un puternic aspect lingvistic, aspect ce s-a dovedit foarte dificil pentru cercetătorii din veacurile următoare. Se pare că a fost dificil să se stabilească faptul că Aristotel apreciază corect legăturile intime dintre gândire și limbaj, că în logica sa el pornește totdeauna de la distincțiile verbale curente, nu pentru a se opri la ele, ci pentru a putea pași mai departe în sfera regulilor și legilor gândirii. Dacă în clipa începerii cecetării se pare că formele logice sunt subordonate structurii limbajului, gramaticii, apoi curând se observă cum nu se poate mai limpede că lingvistica este subordonata formelor gândirii.

Judecând din punctual de vedere al problemei condițiilor, aspectul de manual al scrierii slavone confirm o dată mai mult părerea că ea era destinată unor învățăcei, se adresa tinerilor care învățau carte spre a deveni capabili nu numai să caligrafieze și să copieze texte, ci oameni în stare să alcătuiască acte și scrisori, să talmăcească populației textele evanghelice, hrisovele duhovnicești sau scrisorile negustorilor, să militeze, ca preoți și călugări, împotriva ereziilor și împotriva catolicismului militant.

Cele șapte părți ale lucrării cuprind date despre începuturile investigației logice și fixarea terminologiei de specialitate românești, dezvoltarea învățământului logic universitar românesc până la cel de-al doilea război mondial, contribuțiile esențiale din logica matematică, logica dialectică, logica sistematică și istoria logicii, rezultatele cercetării din domeniul logicii ale unor autori proeminenți contemporani, precum și prezentarea câtorva contribuții românești în logica juridică.

SPIRITUALITATEA ROMÂNEASCĂ PÂNĂ LA JUMĂTATEA SECOLULUI AL-XV-LEA

Constituirea și întărirea statelor independente, Țara Românească, Moldova și Transilvania, au marcat momente ascendente în consolidarea și dezvoltarea feudalismului pe teritoriul lor. Pe temelia raporturilor de proprietate feudale s-au cristalizat și clasele specifice acestei orânduirii: boierimea și țărănimea. Aceste clase erau structurate în diferite stări sociale. Aceste categorii posedă nu numai pământuri întinse, păduri, râuri și bălți, ci și sate, târguri și chiar orașe. „Casa” sau „curtea” boierului era în același timp centru economic și administrativ, militar și politic, tot ea includea, în afară de membrii de familie, pe robi, servitor, meșteri, garda personală înarmată, diferiți slujbași și biserica locală.

Cele mai vechi monumente scrise la noi se plasează în veacul al-X-lea. Este vorba despre inscripțiile de la Basarabi (Dobrogea), Sînicolaul Mare (Banat) și Bucov (Ploiești). Primul document slavo-român care nu s-a păstrat este hrisovul domnitorului muntean Vladislav I dat mănăstirii Vodița, document ce se păstrează la Arhivele statului din București. Pentru Moldova, cel mai vechi document slavo-român cunoscut este scrisoarea din 10 februarie 1388 a lui Petru Mușat către regele polon Vladislav Jagello. Printre documentele scrise trebuie să includă și inscripțiile de ctitorie, care au fost desigur în număr mult mai mare decât cele pe care le cunoaștem astăzi, unele dintre ele provenind din Transilvania (Maramureș, Hațeg).

Primele cărți religioase folosite în țările române erau în limba slavă veche aduse din sudul Dunării, din Bulgaria și Serbia. Odată ajunse pe teritoriul României ele au trebuit copiate și răspândite, pentru a se putea folosi biserica. Cărțile slave copiate în țările române până în secolul al-XV-lea ar fi: o Evanghelie, numită „Savina Kniga”; un Minei pe luna lui martie numit „Codex Supresilensis”; trei Evangheliare care se află acum la Sofia, la Moscova și la

Reims; două Evangheliare existente în depozitul Academiei R. S. România; două file dintr-un manuscris liturgic în manuscrisul nr. 84.

GÂNDIREA ROMÂNEASCĂ ȘI DOCTRINA HESYCHASTĂ

Un prim moment legat de influențele hesychasmului în țările române, atestat documentar, este corespondența dintre Nicodim și Eftimie al Târnaviei. Nu cunoaștem scrisorile călugărului din Țara Românească, dar s-au păstrat două răspunsuri ale patriarhului bulgar. Printre răspunsurile pe care i le dă Eftimie lui Nicodim se află și următoarele: cum pot fi deosebite creaturile lui Dumnezeu de creaturile lumești și de creaturile spirituale; dacă Dumnezeu este prezent în toate câte sunt, de ce mai este nevoie să se ceară, prin rugăciune, ajutorul sfinților pentru unirea cu Dumnezeu; în ce constă natura și puterea făpturilor diavolești?

Un promotor al liniei hesychaste în cultura religioasă slavo-română a fost și Grigore Țamblac (1364-1452). Documente și izvoare certe arată că Grigore Țamblac era un om învățat, de factură atonită, a luat parte nemijlocită la viața politică și social și culturală a Moldovei între anii 1401 și 1406, a stat în fruntea delegației ortodoxe la consiliul de la Constanța, este autorul unui însemnat număr de predici și scrieri hagiografice, precum și copistul, sub numele de Gavriil monahul, unui mare număr de manuscrise slavone.

Printre scrierile tipic hesychaste este socotită *Leavnița* sau *Scara văzduhului*. Această scriere a avut o largă răspândire în mediul monahal, dar și în mediul laic românesc. Autorul are în vedere o închipuită scară cerească, pe care o urcă în visul său biblic Iacob.

Au circulat în societatea românească și lucrări ale principalilor reprezentanți ai doctrinei hesychaste Grigore Palamas, Ioan Cantacuzin și alții. Așadar, literatura de orientare hesychastă a cunoscut o circulație intensă în mediul cărturăresc din societatea românească.

Fiecare material din această lucrare este însoțit de câte o bibliografie cuprinzând atât opera autorului prezentat, cât și opiniile formulate în decursul timpului despre aceasta, astfel încât cei interesați să aibă posibilitatea, continuând pe cont propriu investigația, de a-și forma o imagine cât mai coerentă despre valoarea fiecăreia.

Autorul lucrării de față a pus accentul pe prezentarea obiectivă a contribuțiilor românești în domeniul logicii, limitând pe cât posibil opiniile personale cu privire la semnificația acestora.